

Język nośnikiem wartości

WIEDZA W PIGUŁCE

Krytyczny odbiór przekazów medialnych opiera się na dostrzeżeniu języka, w jakim są formułowane. Wybór odpowiednich sformułowań i środków stylistycznych umożliwia podkreślenie i ocenę pewnych aspektów omawianego tematu, a także przedstawienie go z określonego punktu widzenia.

Wszystkie przekazy medialne oparte są na wartościowaniu opisywanego zjawiska. Często jeden tekst reprezentuje wiele różnych wartości, spośród których część możemy rozpoznać łatwo, zaś inne trudniej.

Porównując różne gazety łatwo zauważyć, że niezależnie od ich linii redakcyjnych wszystkie stosują różne sposoby na uwiarygodnienie przekazywanych informacji oraz wyeksponowanie dziennikarskiej rzetelności (np. przywoływanie źródeł, cytowanie wypowiedzi ekspertów).

Tymczasem każde medium przedstawia fakty z nieco innego punktu widzenia i inaczej je wartościuje. Uzyskuje się to np. za pomocą stosowania oceniających określeń (np. „zacfany”, „antypolski”), nacechowanych związków frazeologicznych czy ironii.

Najsilniejszym środkiem językowym eksponującym wartości jest nazywanie. Nazwa ujmuje najistotniejsze cechy zjawiska, a jednocześnie zachowuje pozory obiektywnego opisu rzeczywistości. Dyskusje toczone wokół spornych tematów zwykle opierają się na konflikcie sposobów nazywania. Wyrazistym przykładem jest „zabijanie”. Zabijać możemy jedynie ludzi lub istoty o równych im prawach. Przeciwnicy aborcji mówią o „zabijaniu dzieci” — ponieważ uznają człowieczeństwo płodu za niepodważalne. Podobnie osoby walczące o prawa zwierząt nazywają ich ubój „zabijaniem”.

Różnice nazw widać też w sporze o „uwalnianie” zasobów kultury w internecie. Zwolennicy tej idei używają języka podkreślającego takie wartości jak wolność korzystania z dóbr kultury. Walczą z popularnymi wyrażeniami jak „piractwo” czy „kradzież”, które są potępiane, przez co ucinają dyskusję na ten temat.

Mass media upowszechniają pewne sposoby nazywania i opisywania zjawisk. Największe gazety i stacje telewizyjne przyzwyczajają odbiorców do jednego języka, który staje się normą w mówieniu o jakimś problemie.

Silna przewaga narzuconego języka sprawia, że grupy o mniej powszechnym sposobie widzenia świata mogą być lekceważone. Trudno im dotrzeć ze swoimi argumentami do szerokich rzesz odbiorców i uzyskać ich zrozumienie.

ZADANIA SPRAWDZAJĄCE

Zadanie 1.

Oznacz jako prawda lub fałsz:

1. Każdy człowiek jest świadomy wartości, które wpływają na jego język. [Prawda/Fałsz]
2. Kierowanie się tą samą wartością oznacza zgodę między rozmówcami. [Prawda/Fałsz]
3. Nazwanie czegoś w pozytywny lub negatywny sposób może wpłynąć na podobne patrzyenie innych na ten temat. [Prawda/Fałsz]

SŁOWNICZEK

- **linia redakcyjna:** ogół poglądów politycznych i społecznych przeważających w redakcji danego medium. Ma wpływ na sposoby formułowania opinii, referowania wydarzeń itd. Linia redakcyjna związana jest z konsekwentnym ujawnianiem pewnych przekonań i niechęcią do promowania innych.
- **mass media:** środki społecznego komunikowania o szerokim zasięgu, czyli prasa, radio, telewizja, Internet.

Tekst: Urszula Dobrowolska, scenariusz: Jan Dąbkowski, konsultacja merytoryczna: Marcin Wilkowski. Materiał pochodzi z serwisu edukacjamedialna.edu.pl prowadzonego przez Fundację Nowoczesna Polska.

Udostępniono na licencji [Creative Commons Uznanie autorstwa - Na tych samych warunkach 3.0](https://creativecommons.org/licenses/by/3.0/).

Źródło: <http://edukacjamedialna.edu.pl/lekcje/jezyk-nosnikiem-wartosci/>.

Publikacja dofinansowana ze środków Stowarzyszenia Autorów ZAIKS, Trust for Civil Society in Central and Eastern Europe, Polskiego Instytutu Sztuki Filmowej oraz Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Podstawa programowa:

Język polski, IV poziom edukacyjny

Cele kształcenia

I. Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji.

II. Analiza i interpretacja tekstów kultury.

Wiedza o społeczeństwie, IV poziom edukacyjny

Cele kształcenia

I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.

Treści nauczania

Opinia publiczna.

Nowa podstawa programowa:

Język polski, liceum i technikum

Treści nauczania

rozpoznaje słownictwo o charakterze wartościującym; odróżnia słownictwo neutralne od słownictwa o zabarwieniu emocjonalnym, oficjalne od potocznego.

stosuje zasady etyki wypowiedzi; wartościuje wypowiedzi językowe, stosując kryteria, np. prawda – fałsz, poprawność – niepoprawność.

rozdziela pojęcia manipulacji, dezinformacji, postprawdy, stereotypu, bańki informacyjnej, wiralności; rozpoznaje te zjawiska w tekstach i je charakteryzuje.

stosuje zasady etykiety językowej w wypowiedziach ustnych i pisemnych odpowiednie do sytuacji.

określa rolę języka w budowaniu obrazu świata. (zakres rozszerzony)